

Németh Erzsébet

Vázlat

Remények vadliba raja,
kétségek visszhangos jaja...
Csak el ne mozduljon,
össze ne törjön a pillanat!

A **Lant** Irodalmi Folyóirat
előfizetési díja egy évre: **1500,-Ft.**

A **Lant Irodalmi Klub**
tagsági díja egy évre: **500,-Ft.**
Ez magába foglalja a művek
gondozását és közlését.

Előfizetni postautalványon lehet a
szerkesztőség címére. A lap évente
hat alkalommal jelenik meg.

kis **LANT**
IRODALMI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő: Németh Dezső
Irodalmi szerkesztő: Németh Erzsébet

Szerkesztőség címe:
Németh Dezső
Lant
1211 Budapest
Ady Endre út 5. 3/10.

Telefon: 277 7196
Mobil: 06 30 431 7837

Kiadja a Lant Irodalmi Klub
Magánkiadás

www.kislant.hu
kislant@interware.hu

ISSN 0865-8633

Bayer Béla

Györöki képeslap előtérben Bertha Bulcsuval

A Garga-hegyi Olümposzon
a Heszperidák kertje fölött,
míg Bertha lábnyomát vizslatom,
asszony ölként nyílik meg Györök.

Mialatt a Szigligeti öböl
látványával szemeimhez szédül,
latolgatom: így láthatta ő is,
a vén Csereze tetejéről?

Vagy, vonatablak optikán át,
a keszthelyi gimibe útbán?
Gyámolította-e Széchenyi
topográfiaja, a múltban?

Mindez csak merő találgatás,
de a paphegyi rizling valódi,
akár egy Eötvös-i vallomás
vagy Bulcsu intermezzói,

amik a fürdő platánsorán
tolultak tolla hegyére,
miképpen Takáts strófáihoz
a Bece-hegyi tőkék vére.

E kaptatón, itt, jelzőtűzként
lobbannak egymásba a lelkek,
az elmúlással "Kutyu Gellért"
bordalai feleselnek.

Térültemben még beédesget
Fáró Gyuri poharozója,
símogató selymével a rizling.
Andalítón hallgató a nóta.

Majd lassan a Nap is elaranylik,
nem érzékelhető belőle más
mint a Balatonba rejtett arcán:
egy "opálkék, szelíd ragyogás".

Balatongyörök, 2006

Kis LANT

IRODALMI FOLYÓIRAT

Németh Erzsébet

Ősz 2006

Belesimultál halkan
az októberi csendbe.

Milyen is voltál ?
alig jut eszembe.

Egy mosoly árnyéka
ül ki az égre,
hiába, már senki
nem veszi észre.

Melyikünk bűne lett akkora,
hogy elüszkösíti az álmokat?
Kinek a szellemét kéne megidézni,
hogyan lehetne még egy kicsit élni?

Egy mosoly árnyéka ül ki az égre.
Hiába.

Már senki nem veszi észre.

Németh Dezső

Csöndsirató

Mit csinálsz itt a széllel
futó bürkök között?
Már fényfakult délután
fekszik a tarlón, és nagytalpú
árnyék tapossa feketére az
elesett kertek halott növényeit.
Madarak zokognak a felhők
tenyerén s mint vágyaiba
fulladt asszony, felzokog a
jegenyék suhogása, és apró
csillagok hullnak alá
rezesen, sárgán a hallgató
utak homlokára.
Temetői szél sír benned.
Földtestű sírok dombjain
pihen álmatagon a délután.
Szívedre akasztott idő kalimpál.
Időszív-ingaórád meddig
méri még fényvilágod
a temetői csendben?
Leülsz és vársz.
Látod a kereszték menését,
dőlhátú imbolygásukat fel
a csillagos égig s a remény
megfakad benned...
Halálra termettél. Menekülni
magadtól nem lehet, hiába
lúgozod lelkedet imával,
feketeséged elrendeltetett
teremtésed perceiben...
Mit siratsz itt?
Arcodra fröcsög az ember
szennye, beteg holnapok
sírnak a detonátorokban,
cafatos halott elmék
félígazságától futó rettenet
öl s félelmet teremt.
Van mit siratni?

Az ős levelei sírnak
szemeidben, amikor
átbaktatnak a
kerteken a fények.
Hát állj meg, és hallgasd
némaságotat, és hallgasd,
hogyan kötözik fekete
koszorúba halottaid
az elveszített csöndet!

**Botozó holdéj fut felhők
távolába**

sárga szeles őszre hervadt virág fárad
tekintő messzibe beérik a bánat
sápadt egek nyílnak sápadt vércse szárnyal
szél kullog a kertben halott virágszárral
mindig őszmankóval vénül el a világ:
fehérálmú asszony sárga álmat kiált
de az is jó Rózsám de jó az is nagyon
őszi ködszememet az arcodon hagyom
maradék álmaim madara szép álom
kitört lábú virág sóhaját kiáltom

botozó holdéj fut felhők távolába
levélálom-fák mennek a nyomába
alvó Rózsám - fárad messze lépő lábam
ne gyere! ne menjek? őszi ég az ágyam
kezed fogom mondom hervad el a kezem
futok a hajaddal szélfutó réteken ...

kocsiút-távol Rózsám a szemed
fényfáradt-távolt fut tekinteted
messze-éj utakon hajlott háttal a fák
bíbor leveleik lábad elé szórják

megint másik emlék megint másik élet
egy virág halálán más virágok élnek
de a Rózsám örök mint az örök álom
változón átpörög csillag-milliárdon

Baráti Molnár Lóránt

Korjelentés

November felpárázó délutánja kézen fogva visszavezet
az időben már nem mérhető kor hajnalaihoz a hallgatásba
(kint néhány gyerekhang vagy olykor egy vonat csattogása)
a fotel karfáján ernyedten hever egy kéz a kezem
fehér falak hideg ablaküveg egy tükör a szemközti falon
a tükör üres marad ha eléje állok
szavaim nem érnek el sehová hevernek lábaim előtt
számadásom senki nem hallgatja meg nincs kinek mondani
a papírlapon önkényesen csoportosulnak a versnek szánt betűk
valaki néha kinéz az ablakon elmosódott arc
ha jobban megnézem rájövök én vagyok s ha jobban
meggondolom rájövök
bárki lehetne -
a személyek nevek adatok lassan elveszítik jelentőségüket
felbomlik mindenféle ragozás az évszakok sem következetesek
arcomra zuhan az alkonyat és üvegtornyok
spirálisan felfelé csavarodva a szétmálló levegőben
ütemesen lélegzik a szoba négy fala körülöttem
kilátok mindenfelé alattam mozdul valami
leheletemtől tágul a tér
imbolyogva úszom fölfelé az esti ködben
hiába nézek körül szerteszét megszűntek immár a dimenziók is
(eltűnt a Föld vissza sem találnék)

Litánia

Feleségemnek, Riának

Itt múlt el minden; bennem és velem, -
Lassan megöregszem, nem ellenkezem...

Csak szó voltam, csak táj voltam, amit
Egy láthatatlan eke holnap kettéhasít...

Csak föld voltam és újra föld leszek;
Nem lennél velem Te sem ékebb...

Megállsz majd velem a dombok felett;
Mint aki fájára felszegeztetett...

elszállásolását és a szálloda nagytermét, ahol a vitaüléseket tartották. Ezért van Supka Géza emléktáblája legújabban a Palotaszálló falán.

A résztvevők között voltak többek között: Kosztolányi, Várnai Zseni, József Atilla. A köszöntőt Pakots József tartotta, aki az általa is szervezett lillafüredi írótalálkozó közben /1933.jun. 12. / halt meg. Supka Géza rögtön segített a találkozó továbbvitelében. A kongresszusi megnyitó beszédet Móricz Zsigmond tartotta. Az írótalálkozó napjaiban írta József Atilla egyik legszebb szerelmes versét az Ódát: "Nézem a hegyek sörényét / - homlokod fényét / villantja minden levél... / Ezek a szavak a Palotaszálló környékének leírása, lírai kifejezése.

Az Írók Gazdasági Egyesülete /IGE/, az 1932-ben alakult érdekvédelmi szervezet egyik legrangosabb rendezvénye volt /kétszáz író részvételével / a lillafüredi Palotaszállóban 1933-ban, amely méltán hozzájárult, hogy a magyar írókat egymással és az olvasóközönsséggel megismertesse. A négy emeletes szálló méltó keretet adott: északi főhomlokzata a Hámori tóra, míg a déli a Szinva lillafüredi völgyére néz /ahol a most felavatott emléktábla is díszlik /. Lillafüred napjainkban is az ország egyik legszebb természeti adottságokkal rendelkezik a Bükk hegység keleti szélén, 350 méter tszf. magasságban.

(Telefon: 06 46 331 411)

Rudnai Gábor

A köszönyeg madara

/Nemzeti Múzeum, római kőtár /

Kis félkörben a nagy félkör közepén, római mozaik diadalíve alatt,

kis félkörben, az ég nyílásán,

gyümölcsfa ágán sétál egy madár.

Köszönyeg termését, fanyarpiros meggyet szemelget.

Ülj le a márványlépcsőre, és hagyd, hogy a válladra szálljon!

Kerekes Tamás

Amerika

Jóllehet elromlott az automata macskajaj-adagoló, két tenyérrel a föld fölött járok, mert egy irodalmi folyóirat azzal a megjegyzéssel fogadta el írásom, hogy "egyéni látásmódja" van. Azóta vadászom erre az egyéni látásmódra, ami tényleg létezik, méghozzá egy Bryson nevű pályatársnál, aki hosszú, évtizedekig tartó angliai távollét után tért vissza amerikai házába. Könnyű neki: húsz év múlva rácsodálkozni a világra. Ezért a kolléga könnyen veszi észre, hogy az amerikaiak többsége buta. Kétharmaduknak fogalma nincs, hogy mikor volt a gettysburgi beszéd, s hogy az amerikai polgárháború melyik elnök nevéhez fűződik. Nagyjából ugyanennyien nem tudták, hogy kicsoda Sztálin, Roosevel, vagy Charles de Gaulle. Negyvenkét százaléuk egyetlen ázsiai országot sem tudott megjegyezni. Ebben az országban tehát elhíhető Bob Dole alelnök válasza arra a kérdésre, hogy miről szól a kampánya: A jövőről. Afelé tartunk, mondta a politikus. És tulajdonképpen igaza volt. A helyi uszodában, pletykálja Bryson, huszonkét pontból álló szabályzatot plakátoltak ki, amelyek közt az egyik kedvencem: "Az ugródeszkán fejenként csak egy ugrás engedélyezett.". És ezt az amerikaiak be is tartják.

Egy amerikai közgazdász, Simon Kusnets, bevezette a GDP-t a gazdasági élet erősségének mérésére, ám pl. O. J. Simpson tárgyalása kétszázmillió dollárral növelte a GDP-t, tudniillik "mindenfajta gazdasági tevékenység" beleszámít, függetlenül attól, hogy pozitív, vagy negatív. Ezért az egyik gazdasági szaklap szerint az amerikai "nemzetgazdaság hőse egy rákban haldokló páciens, aki egy rendkívül költséges váláson ment keresztül." Nem is csodálkozhatunk a milwaukee-i rendőrkapitány esetén. Helyetteseit kiküldte a reptérre, hogy kutyákkal gyakorolják a robbanóanyag-keresést. El is dugtak két és fél kilót a reptéren, de aztán egyszerűen elfelejtették, hogy hová. Ebben az országban fordult elő, hogy Brooke Shields 1997-ben minden szülői segítség nélkül magyarázta el a riporternek, hogy miért is nem szabad dohányozni: A dohányzás öl. Ha az ember meghal, akkor élete egy nagyon fontos részét veszti el."

Azt nem tudom, hogy mindebből a megfigyelt gondolatforgácsból hogyan lesz kiérlelt látásmód, de azt ígérhetem, hogyha rájövök, akkor ezt ezeken a hasábokon osztom meg önökkel.

Brill Bryson: Jegyzetek egy nagy országról
Európa Kiadó, Budapest,

Magyari Barna

Táv szerelem

nézd már október elején is nagy a tél
ma hófehér blúzodból havaz az emlék
s ebben a térdig... derékig ... szívig érő
hatalmas hősésben én hozzád mennék

de jelenleg nincs út mely húsodhoz vezet
a magányban mégis gyakran nyerek veled
mikor az élet félőn sötétnek tűnik
az agy szürkéjéből fényed előmered

a mindenséggel megvetett versdíványon
csak nekem édenre dobálsz a csípőd
majd pár perc múlva - bár bő a képzelet - a
valóság már minden szóképemet kinőtt

szobámban bódító kékes füstjével a
sistergő hiány folyton téged emleget
bőrödre versem lelkedre lángom rakom
naponta így kártyázom a távszerelmet

Németh Erzsébet

Valami furcsa dal

Harmatos álmok
szelíd reggele,
s valami furcsa dal...
nem tudom rigó
vagy gerle-e?
De szép... szép!
mint templomi kép.
Olyan a hang
mint letört csillagdarab,
ha szívet ér.

A tűz lángjai

Már sokat lázadtam,
most nem teszem.
Átkoztam őseket,
öklöztem nemzetet,
pereltem istennel,
citáltam ördögöt ...
míg a láng a tűzből
egyszer csak elszőkött.

Lévai Wimmer Mária

Csak a szerelmünk...

/Férjemnek, Baráti Molnár Lóránt
költőnek /

Csak a szerelmünk maradhat meg,
Közös a múltunk és jelenünk,
Szerelmünk a fények világa,
Szeretünk, ha végleg elmegyünk...

Egyszer majd kongatnak érettünk,
Addig egymást féltve szeretünk,
Szerelmünk a legnagyobb kincsünk;
Így lesz teljes a mi életünk...

Minden szerelemből születik,
Szerelmünk a megtartó erő;
Két trónus, melyeken mi ülünk...

Ha nem leszel, én sem leszek már,
Olyan vagy mint a legszebb zsolttár,
Mert szerelmünk: ez a mi hitünk...

Dr. Domonkos János

**A Lillafüredi Palotaszálló legújabb nevezetessége:
Supka Géza emléktábla a szálloda park felőli oldalfalán**

1929-ben azt ajánlotta: kapjon évente egyszer kiemelt figyelmet a minőségi, elsősorban a magyar irodalom. Supka Géza /1883-1956/ író, régész, művészettörténész. A nagyműveltségű, ismert újságíró, publicista folyóiratát, a Literatúrát /1926-1938./ azzal a szándékkal indította és szerkesztette, hogy a művelődést, a könyvet, az olvasást népszerűsítse benne.

Javaslatára háttérben ott állt az irodalom és az irodalmi élet korabeli fellendülése, a magyar könyv népszerűsítése érdekében évenként könyvnapokat kell rendezni. Supka a Literatúrában kidolgozott, megfontolt, minden részletre kiterjedő tervvel állt elő. "Az évnek egyik napján... az írók és a közönséget közvetlen kontaktusba hozva egymással - az ország minden városában és falujában könyvnap rendeztessék -, hogy ezen a napon egyszer egy évben a könyvírás és a könyvkiadás művészete is kimenjen az utcára, és pedig ingujban, közvetlen, bohém formában.

Nem véletlen, hogy 2004-ben nemes veretű emléktábla került a szépséges lillafüredi Palotaszálló oldalfalára a következő kőbevésett szöveggel: "... Könyvnap rendeztessék ... " - A 75. Ünnepi Könyvhét alkalmából a javaslattevő Supka Géza emlékére állíttatta a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése és Miskolc Megyei jogú Önkormányzata.

Hogy miért kell a könyvnap, arról így írt tervezetében: " Az olvasók megfoghatkozott száma mellett a kiadók csak bevált magyar és külföldi írókkal mernek rendszerint a közönség elé lépni: új írók bevezetésének rizikója és költsége, a legjobb esetben is várható kis példányszám mellett nemigen fizeti ki magát."

A 75. könyvhét immár széleskörű, politikától mentes összefogás: a magyar irodalom, az értelmiség, az olvasóközönség, a nyilvánosság együttműködése.

Móra Ferenc 1931-ben így ír róla: "Nekem Supka Géza nagyon ritkán látott barátom, de olyan jótevőm, amilyent nekem nemigen adott az élet. Ha tíz évvel ezelőtt nem fog karon az ő páratlanul szeretetreméltó zsarnokságával, sohasem kerülök a szegedi körtöltés mögül a világ elé."

Supka teremtette meg az irodalomtudományi riport ötlet típusát, mely fel tudta kelteni a nagyközönség érdeklődését népszerűsítő, de ugyanakkor megbízható adatokat tartalmazó munkái iránt.

Az IGE (Írók Gazdasági Egyesülete) 1932-44-ig működött az írók érdekvédelmi, jogvédő, segélyező szervezeteként. Felhívta a figyelmet az írók nehéz szociális körülményeire, s ennek javítása érdekében egy ideig az egyesület főtitkára volt. 1933. júniusában az IGE a lillafüredi Palotaszállóban tartotta összejövetelét. A jelentős irodalmi rendezvény - Supka aktív közreműködésével - szervezője Kodolányi János volt, aki a kormány támogatásával kedvezményes áron biztosította itt az írók

és hindi Isteneikben hívő
gyermeked megköveznek engem
- megbocsátok nékik, s néked.

Ha Arábiában járva
nem zarándokolok Mekkába
s a bőszt tömeg kibebez
- nem perlekedek veled.

Ha Himalája bércein
buddhista hittérítőn nevetve
letaszítanak ifjaid kőgörgötegbe
- nem csodálkozok, nem kérdezek.

Ha Sion hegyén,
prófétáiddal veszekedve
keresztre feszít maga az Isten
- én el lennék veled itten.

De, ugyan mondd!
Magyarnak miért teremtettél?
Magyarnak, ahol keresztény testvéreim
védik Krisztus gyermekeitől a hont.

(...)

Vajha szenvedett-e Isten,
mikor megszülettem?

(...)

A Szent Szellem feláldozta
magát,
hogyan megjelenjen óceánod
egy cseppben?

A Szentlélek odaadta
magát,
hogyan fényesedjen egy
lélekben?

Az Anyag volt mind

közül a legáldozatkészebb,
mikor odavetette magát
e Világnak,

hogyan világíthasson: - fényed?

(...)

Anyag? Lélek? Szellem?
Lehet-e áldozatkész, odaadó,
elesettekhez forduló?

Mit áldozhatott fel magából
a szellem, amikor megszülettem?

Hová tűnt az odaadó
lelki fény, amikor megszülettem én?

Néha félek, oly gyakran
önmagamtól szenvedek,
néha jéggé dermed
bennem a remény,
amikor megláthatom,
hogyan mindhárom közül,
ha másért nem,

hát születésem okán: -
a legáldozatkészebb,
a legodaadóbb
voltam Én.

(...)

Lehet-e az Isten,
csak úgy,
önmagában, önvalójában
együttérző, odaforduló?

Ha nincs számára
hely szívemben,
megnyilvánulhat-e
önmagában, önvalójában

a Szellem?

Schiff Júlia Patkányfogó

Rainer rejtekúton akarta elhagyni a várost. Az augusztusi éjszaka világtalan cella volt. De a szökevény mellé állt, mert bevonta a csillagokat és az utcai lámpákat. Persze vehette volna motorbiciklijét vagy akár az ütött-kopott régi biciklit. De Emmára akarta mindenét hagyni. Adjon el apránként mindent, hogy a várakozási időt áthidalhassa a maga és Richard számára.

A város fölött, az éjjelen túl várt egy kifacsart nyári nap. De Rainer elzárkózott ettől a naptól már indulása előtt. Elhidegült a várostól is, amely egykor megkapta, amit nem akart feladni és aminek feltartóztatlan elvirulása olyan volt mint, saját lelkének lassú kialvása. A házakban alvó emberekkel sokéves közösség kötötte össze. Ugyanakkor érezte, hogy elidegenedett tőlük, a sok magát megadóttól és szolgálélektől, mintha az utca másik oldalán állna. A már nem odatartozás érzésével ment a Józsefvároson keresztül és fordult be a Sági utcába. Felemelő érzés volt, mert első ízben sikerült veleszületett elővigyázatosságát - gyávaság, szokta Péter öccse mondani - legyőznie. Az utolsó napok gyötrelmei nem tértek vissza többé fejébe. A megállapodás, amire önmagával jutott, nyugalommal töltötte el. Most már nem értelmezte szökését se gyávaságnak, se cserbenhagyásnak, hanem a megtagadás kifejezésének.

A Sági út egységes lakótömbjei egybeolvadtak az éjszakával. Rainer mégis meglehetősen biztosan haladt mellettük, mert már rég megszokta, hogy sehol se ég egy lámpa se. Az idő nem adott, csak követelt. Alkalmazkodókészséget a rosszhoz, a hideghez, a kevéshez, amit még megengedett és a sokhoz, amit

megvont. A TV adásai egy korlátlan hatalommal rendelkező öreg ember önimádatát szolgálták. A nyugattól való elszigetelődés a Balkán bevonulásával járt. Az üzletek polcain régóta nem sorakozott már élelmiszer. De könyvek se voltak, toiletpapír se, vatta, orvosság, benzin, szög mind, mind hiányzott - egyszerűen semmit se lehetett kapni. A kereskedők régóta már a semmi őrei voltak. És mégis, féltükben a mindenütt jelenlévő öregtől és hatalmi apparátusától sokan a visszafejlődés éveit a kommunista éra fényéveinek dícsérték.

Rainer magában ismételte, hogy azért menekült, mert félt, hogy egy szép napon, nem lehet tudni, talán rövidesen elhagyja majd a világot, vagy azt, ami az életéből még megmaradt, egy sötét cellában kell eltöltenie anélkül, hogy valaha is szabadon lélegezhetett volna. Azt is végiggondolta, hogy ezt Emmáért és Richárdért tette, de a gondolat nem hozott megnyugvást. A patkányokra kellett gondolnia, amik a korzón és a parkokban zavartalanul sétáltak a tuják és a bokrok között, a medrűkből kilépett kukákban motoztak és egyre szűkebb köröket vontak a házak körül. Az emberek undorodtak tőlük, elzavarták őket búvóhelyeikről, fogókat állítottak nekik és agyonütötték őket. Rainer azt bizonygatta magában, hogy most éppen azon volt, hogy megszabaduljon a patkánylététől alacsonyodott élettől, amiben minden már csak a lelket és agyat ölő évés körül forgott. De nem igyekezett vajon saját gyávaságát önámítással szépíteni? Talán ő maga is csak undorító patkány volt, amelyik csupán a maga életével törődött. Talán ellopakodása is árulás volt az övével és a sok ottmaradottal szemben. Az önvád megint csak győzött. A legszívesebben visszabújt volna az ágyba Emmához, lányosan karcsú testéhez, keskeny kis

kezéhez, amelyik az utóbbi időben oly gyakran menedéket keresett a maga nagy tenyerében. Egy ideje kezeik találkozása a támogatás kölcsönös keresése volt. Keresték egymást, mert nem tudták, hogy is menjen tovább. Érintésük nem volt már a vért felforraló érintés. Alig kilenc éve vagyunk házások, gondolta Rainer, és itt állunk segélykiáltássá vált szerelmünkkel. Én pedig már reggel a pálinka után nyúlok. A döntés egyaránt távol és közel van. És az idő így is, úgy is tovább megy. Ha maradok, mindkettőnk élete látszatlet lesz, és az élet közepén kiégett aggastyánokká válunk.

Rainer örült most, hogy a Sági út végén nem kellett az utca mindkét oldalán elterülő csúf építőtelepeket látnia. Sokáig bukdácsolt a felszakított járda betonlapjain keresztül. Megpróbálta a vaksötétben egyenként felidézni emlékezetében az elsöpört kis szatócsboltokat és polgári házakat. Ezek a házak szülőházára emlékeztették abban a községben, amin ezen az éjjelen keresztülutaznak majd. Felmászott az útfelüljáróhoz és tudta, hogy alatta húzódott az egyforma betonépületek szürke káosza. Nem volt ez már az ő városa, egyre kevésbé hasonlított ahhoz, amit magában hordott és amit közel érzett magához. Sok barátja évek óta látszatházasságokon, a hegyeken vagy a Dunán keresztül nyugatra távozott. Mások hónapokon és éveken át vártak összecsomagolt kofferjeikkel az útlevele. Lakásaik üresen álltak, életük elvesztette értelmét. Rainer együttérzéssel mondta, hogy mindezt nem tudná magára vállalni. Nem a megalázásokat, az eltaszítottságot, a bizonytalanságot. Inkább a halált.

A felüljáró után Rainer futni kezdett. Nem tudta elűzni nyugtalan gondolatait, fejében zúgtak, fülébe lihegtek, ismét felkorbácsolták kétségeit. Mindenkit aki csak marad, megaláznak, behálózhatnak és

megtörnek, védekezett önmaga előtt. Apjának még jó dolga volt. Megmaradhatott becsületes, az egész község által tisztelt kereskedőnek. Tőle viszont mint üzletvezetőtől, "responsabil"tól szabálytalanságokat követeltek. Egyrészt, hogy támogassa a kormány "táplálkozási programját", a foglalkozásterápiává vált örökös várakozást a legfontosabb élelmiszerekre. Másrészt hogy kivételezzen a titkos szolgálat embereivel. A tömeg már az éjjeli órákban sorba állt az élelmiszerüzlet, az "alimentara" hátsó udvarában. Az utca képét ugyanis nem volt szabad elcsúfítani a várakozók soraival. Neki viszont szabadott a hátsó raktárhelyiségben vajat vagy kávé, cukrot, lisztet vagy mélyhűtött húst azoknak osztogatni, akiknek minden kijárt, mert kezükben tartották a hatalom egy csücskét. A csomagocskák gyakran fizetés nélkül tűntek el a bevásárló- vagy az aktatászkákban. A hiányzó összegeket mindig más bevételekből kellett fedeznie. És a rettegés az ellenőrzéstől, az üres nyeldekülés torkában, a pánik marcan-golása gyomrában nem múlt el többé. Úgy érezte magát, mint egy kötéltáncos a mélység fölött. Mit értek az ígéretek, amikkel kliensei dobálóztak? Hogy nem fogják elfelejteni, ha bajba jut? Mit a leereszkedő vállveregetés, a tréfás, "pópa" elnevezés körszakálla miatt? Rainernek a kéretlen, mindig jókedvű klienseinek zsebében lapuló papírlapra kellett gondolnia, amin nevek, napok és órák álltak. Meg arra a resicai magyar üzletvezetőre, akit milliókra rúgó sikasztlás miatt halálra ítélték és kivégeztek. Perekről tudott, amikbe másokat fogtak és börtönről, ami elnyelte őket. Talán ismét keresnek egy áldozatot, amit odadobnak majd az elégedetlenek elé. Talán pont őt szemelték ki rá. Kezdte az embereket mint a nézőtérről figyelni. Mindenkitől elidegenedett. Senkiben se

erről a fővikárius úr?... Vagy azok a harangok nem képeztek egyházi tulajdonságot? Csak sejtem, hogy többségük ilyen meggyalázott, sorsára hagyott magyar templomból került a "gyűjteménybe"!... S hogy miért írtam ezt le tizenegy évvel a történetek után? Nem azért készítették őket a hívek adományából kiváló mesterek, hogy valahol egy raktárban (vagy valakinek a gyűjteményében) heverjenek. Azért születtek, hogy az ég felé mutató tornyokban zengő, szép szóval hirdessék, azoknak, kik értenek a nyelvükön:

Ne féljete, emberek, él az Isten! Csak gyertek el az ő házába és bízzatok benne!

Jegyzet

1. Az írásomban szereplő helységek jelenlegi neve: Érseklél - Arcibiskupsky Lel, Nagykeszi - Vel'ké Kosihy, Csallóközarányos - Zlatná na Ostrove, Nagyszombat - Trnava. 2. Nem kívánom az írásomban szereplő személyek nevének közlését, ám írásom hitelessége végett megtalálhatóak a szerkesztőségben. 3. Néhány ebből a templomból elvitt "apróságot" vodkáért vásároltam meg. A még használható templomi zászlókat és egy gyertyatartót bevitetem titokban az egyik komáromi kápolnába. A sekrestyében talált és még használható könyveket a Csallóközi Múzeumnak (Dunaszerdahely - Dunajská Streda) adtam át. 4. Az ésekléli templomban uralkodó borzalmas állapotokról akkor egy - a kilétét óvatosságból fel nem fedő - fényképész nagyon jó képsorozatot készített. Sajnos, ezek a képek nincsenek a birtokomban. Tudtommal elküldték vagy eljuttatták azokat Esztergomba, az egyházi illetékeseknek. 5. Hasonló sorsra jutott a komáromi katonatemplom és két más kápolna is.

Puskás Zsolt

Eretnek istenek

részlet

Atyám!

Szépen berendezett világ ez!
Megteremtve az ember,
álmódott bele magának Istent,
szült magának poklot, mennyországot,
bűnt, erényt, ármányt, átkot, vétket
szív jóságát, igazat és szépet.

Fohászodni is megtanult,
és hiszi, egyre csak hiszi,
hogy ezt Te látod,
hogy ezt Te érzed

(...)

Atyám!

Ha szabad vagyok,
nem sújthat sors,
nem tesz szolgává
álmódott Istenek hatalma,
nem szül délibábot bennem
Isteneid kereke: - a karma.

Szabadságom súlya alatt
csupán önmagamban,
ön-ön szívem és színed
előtt zuhanhatok térdre.
- azt is mondhatnánk,
no, végre!

(...)

Atyám!

Ha elmegyek Indiába

árvák voltak!

Bízunk megértésükben. Tisztelettel:

Hegedüs Sándor
tanácselnök"

Ez volt hát a levél eredeti magyar szövege. A vikárius levelének olvasta után azonnal megírtam, így kissé nyersre sikeredett, és ezen senkinek sem kell csodálkoznia.

Birtokomban van a szlovák levél aláírt, lepecsételt másolata is. A levél olvasása közben a gutaütés bizonyára kerülgette a fővikárius urat, nem annyira saját vallási meggyőződése, mint inkább sovén volta miatt. Nem is hagyta ennyiben a dolgot, nehogy folt essen "becsületén" és féltve őrzött tekintélyén, amit a párttól kapott... Fogta magát és következő leveleit már a Komáromi Járási Pártbizottságra és a Járási Egyházi Hivatalba küldte. S ezek a levelek a lehető "legjobb" kezekbe kerültek.

A pártbizottságon az ideológiai titkár magyarnak született ugyan, egyszer pedig népes hallgatóság előtt kijelentette, hogy ő a felesége révén éppen úgy szlovák, mint magyar.

Az egyházi hivatal vezetője egy évig volt a Bencés Gimnázium diákja, de ez sem segített rajta, mert vígan felcsapott csilagos vitéznek. A járás összes egyházi személye az ő keze alá tartozott, s ő élt is a hatalmával. Gyakorta látogatta őket és mindent megtett, hogy a miseborból minél többet leönthessen a torkán. Jellegzetes alakja volt a komáromi utcának, mert ferde nyakkal született, s felnőtt korában aztán kiderült róla, hogy gerince a nyakánál is ferdebb...

Aztán mivel a mi tanácselnökünk párttag

volt, őt az ideológiai titkár idézte be, engem pedig a ferdenyakú kisisten. A tanácselnököt kemény megrovásban részesítették, megfenyegették. Engem meg a ferde nyakú leckéztetett:

- Neked nem volt elég ötvenhat, a börtön, s ami utána következett? Nem volt elég, hogy aránylag simán megúszta hatvan-nyolcas "ténykedésed"? (Csupán szerkesztői állásomat veszítettem el!) Most is olyan dologba ütöted bele az orrododat, amihez semmi közöd. Tudod-e, hogy ez egyházi propagandának minősíthető, s hogy annak milyen következményei lehetnek?

- Egyet tudok, te elvtárs - mondtam neki.
- Mégpedig azt, hogy te sokkal szarabb vagy a nagy átlagnál! - s ezzel faképnél is hagytam. Mondhattam ezt így, mert iskolatársak voltunk. Ő néhány osztállyal alattam járt a Bencés gimnáziumban. Nyíltan nem tett ellenem semmit, az utcán továbbra is előre köszönt, de éreztem, miként fagy meg köröttem a levegő, s írásaimat ezután már a járási lap sem közölte...

A történet vége?

A két harangot senki sem merészelt újra felvinni a toronyba, hogy ott szabad prédája legyen a tolvajoknak, azokat tehát "felsőbb parancsra" átszállították Nagykeszire, a tanácsházára. Bízom abban, hogy még jelenleg is ott vannak, s egyszer majd őket megillető helyre, egy magyar templom tornyába kerülnek! Onnét máshova elvinni talán nem merték őket, mert jóvoltunkból igencsak nagy por verődött fel körülöttük... Bár nem sokkal a történetek után hallottam (a rádióban vagy a tv-ben), hogy valakinek Szlovákiában több mint száz darabos haranggyűjteménye van!...Vajon tudott

bízott már. Minden arc mögött a szakadékot látta. A szemekben a csapdát. És a szakadékig nem látott több korlátot már. De a bizonytalan várakozási időre - egyesek három, mások húsz évet vártak - nem akart vállalkozni. Nem akart a hatóságok kezében tetszés szerinti kártya lenni. Csak az evés és az ivás. A napok egyformasága. És a lassan cammogó élet.

Valamikor elhatározta, hogy elfogadja Péter ajánlatát.

De most vigyáznia kellett, nehogy a milícia ellenőrző posztjának karjaiba szaladjon az országút bal oldalán. Ez az egyetlen fény az egész láthatáron. A mellette levő benzinkút zárva van, amióta ott benzint csak bizonyos napokon árusítanak. Akkor nagy fekete limuzinok és kis szolgálati számú autók suhantak a benzinpumpákhoz. Rainer betért a kukoricatáblába és egy pillanatra visszaesett gyermekkorába, a fogócskába öccsével, Péterrel, a sorokon keresztül-kasul, az arcukba vágódó leveleken keresztül, amik karjaik és lábaik bőrét felhorzsolták. A mezei úton, beszédbe merülve, anyja és apja ment, a világ rendben volt. A kukoricazászlók fanyar illatát szimatolta most is és valami rég hiányolt, a boldogsággal határos érzés fogta el, azután ismét észbe kapott és tovább futott, most mindig déli irányban a sorok között. A föld elnyelte Adidas-sportcipős lépteit. Most a száraz és kesernyés füst ért hozzá, amit a vilanyüzem kéménye ontott, az égópala füstje, ami az egész környékre rákényszerítette mérges leheletét. Még a napot is elfátyolozta és feloldhatatlan szorongásként mindent sűrű felhőben ült meg. Amikor úgy vélte, hogy eléggé eltávolodott a milícia ellenőrzőposztjától, ismét keresztirányban futott, időközönként azonban megállt és fülelt, de csak saját szívdobogását hallotta és a szélfuvallat

suttogását a levelek között. Úgy határozott, hogy ismét visszatér az autószerződára. Közeliében érezte a gyorsforgalmú út, az Európaut négy sávját, amelyik arra hivatott, hogy összekösse Romániát Jugoszlávián keresztül Európa nyugati részével. Egy kísérteties autószerűda volt az, mert az elszigetelt ország külföldi utakat szinte csak a nagy TIR-eknek, a húst, gyümölcsöt és egyéb élelmiszert szállító teherautóknak engedélyezett, amikre pedig itt mind oly nagy szükség lett volna. Egy ilyen hatalmas hússzállító fogja Rainert is ezen az éjjelen elnyelni.

Az autószerűda annak az országútnak volt utódja, amit 1941-ben a német Todt szervezet rohamlépésben épített. A régi országút mellett biciklizett ő is évekkkel ezelőtt vele egykorúak csoportjával Sággra, fürdeni a Temesben. Öreg, odvas eperfák szegélyezték akkor még a libasorban haladók országútját. Egyiküket-másikat talán még az első osztrák kormányzó, gróf Mercy megbízásából ültették. A kirándulók mind világos nyári ruhát viseltek és takarókkal, labdákkal és elemózsiás kosarakkal voltak megrakva. A Temesnél ismerte meg Emmát. A lány, aki fölül hajolt, hogy visszavegye labdáját, gracilis volt, finom kezekkel és lábakkal, sötét hajjal és annyira csinos arccal, hogy elállt a lélegzete. A labda felborította kofferrádióját és ő, a takaróján kinyújtózott, kissé ritkuló hajú, már nem egészen fiatal, de még markáns profilú fiú, visszatartotta a zálogot, hogy a lányt - 18 évesnek, legjobb esetben éppen leérettségizettnek taksálta - közelebről szemügyre vehesse. Igen, és pár év múlva következtek a vasárnapi autózások a kis Richárddal a Temesre. Egyik látogatásánál Péter bátyjának ajándékozta bordoszínű Fiatját. Amikor első ízben a kormánykerékhez ült, hasonló érzés fogta el mint fia születésekor. A boldogságba szinte belerészedett.

Öntudatosan vezette az autót a városon keresztül. Még minden jobbra fordulhat, gondolta akkor, még kilábalhat a bajból. Biztos munkahelye volt a városban, nő volt, fia volt meg barátai voltak és nem gondolt a holnapra, betegségekre vagy balesetekre, mindig volt ennivalója; az, hogy az autót ajándékba kapta, hogy nem engedhette volna soha meg magának, és hogy az ajándék-autó nem jogosította fel büszkeségre, csak később tudatosult benne. Olyan volt az mint a mámorból való keserű kijózanodás. Egy idő múlva sajnálkozás nélkül megvált az autótól, mint valami értékét veszített tárgytól.

Amióta legtöbb barátja és ismerőse eltávozott, Rainert idegenség vette körül megszokott környezetében. Olyan érzése volt, mintha kiesett volna saját életének a keretéből. Az a gondolat, hogy egy szép nap egyedül maradhat, pánikba ejtette. A minden évi kitelepültszámok magukért szóltak. Könnyű volt kiszámítania, hogy egy nap, talán már rövidesen, Richárd nem látogathat német tannyelvű iskolát. Azelőtt úgy váltogatta a nyelveket mint az ingeit. Emmával, aki félig magyar, félig román volt, megszokta a román nyelv használatát. Idővel észrevette, hogy nyelve saját anyanyelvén nem fordult már helyesen, hogy emlékezetéből kiestek szavak, amiket gondtalanul román kifejezésekkel helyettesített. Egy nap elrendelte, hogy odahaza csak németül beszéljenek. Emma hosszasan, ijedten nézett férjére. Idegen keménységet látott arcában. Valami elindult benne, amiről megsejtette, hogy nem fog lemondani már.

Az órház fénye nem volt már látható, amikor Rainer ismét elérte az autós-trádát. Valahogy mindig ebbe az irányba vezettek élete döntő lépései, ahonnan évekként elindult. Egy ideig baktatott szüleiire gondolva, akik nem is gyanították, hogy ezen az éjjelen a második és utolsó fiukat is bizonytalan időre, talán

mindigre elveszítik majd. Ki tudja, mikor kapják majd meg Emmával és Richárddal a kitelepülésre szóló engedélyt. A család összehozása miatt talán kissé meggyorsul az eljárás, de még így is évekként eltarthat. Rainer megállt, fülelt és előre kémlt. Megpróbálta a távolságot felbecsülni. Talán még kissé távolabb van a kanyar. Igen, itt van a mérőföldkő. A találkozóhely. Aztán észrevette őket. Több alak volt, 10, talán 11. Ültek vagy feküdtek az útmenti árok bozótjában: mozdulatlan farönkök vagy kőrákások. Rainer is leugrott hozzájuk, leült, sötétséghez szokott szemei végigtapogatták a közeli arcokat. Dzsekik, farmer-kiskabátok, zakók. A megállapodás értelmében mindenki csomag nélkül. Családapák voltak, feismerte őket azonos feszültségükről, ugyanarról a belső nyugtalanságról. Volt közöttük egy fiatal ember is, 16, talán 17 éves. Ránézett és Péter öcsét látta benne, a lázadót, aki már ifjúként nem akart megalkudni, és inkább eltávozott. Talán ennyire fiatalnak kell lenni, gondolta, ahhoz, hogy ne kellessen annyit a mérleg egyik tányérjába dobni ahhoz, hogy a mutató könynyebben döntsön a másik tányér mellett. Rainer körbekínált egy pakli cigarettát, egy Kentet, mindenki hallgatagon kivett egyet és a zakó zsebébe dugta. Nem volt szabad rágyújtani. Az emberek hallgattak. Magukba néztek. Rainer Emmára gondolt. Az ajtóban búcsúzott el tőle, ölekezésük kétségbeesett egymásbapaszkodás volt. Richárdra is gondolt, a kisfiú mosolygott álmában, amikor egy csókot lehelt homlokára. Különösképpen most minden elmúlnak, távolinak, egy más, korábbi élet részének tűnt. Most csak az idegőrlő várás volt, a férfiak, a maga elé bámulás, és végre egy közeledő autó zaja, igen, a kanyarban megjelent a kis személyszállító autó. Egy ember leugrott a kocsiról, kinyitotta a hátsó ajtót.

Összenéztünk:

- Én megírom a kemény választ magyarul!
- mondtam.
- Én meg keményen lefordítom szlovákra!
- válaszolta a tanácselnök.

1982. július 21-én kaptuk meg a vikárius levelét, de a közbejött ügyek miatt csak július 7-én ment a következő válasz - természetesen szlovákul:

"Aranyos nagyközség tanácselnöke értesíti Önöket, hogy a teljesen sorsára hagyott és tönkretett érsekléli templom harangjai közül kettő - megőrzés céljából - a tanács épületében lett elhelyezve. A harmadik harang körülbelül egy évvel ezelőtt tűnt el a templomból, ahová a feljutás életveszélyes már. Mivel a járási szervek és az egyház szerint az érsekléli templomot nem nyilvánították műemlékké, a fenntartása és megvédése - abban a környezetben - nincs szándékukban. Ezt tudjuk az illetékesektől, hiszen már évekként ezelőtt jelentettük a templomban uralkodó szégyenletes állapotot nekik csakúgy, mint a komáromi plébániának és a területi múzeumnak is.

A szocialista és az egyházi tulajdon megőrzése igen fontos feladat, ha nem is mindig és mindenki tulajdonít ennek fontosságot. Mivel sem a hivatalos szervek, sem az egyház nem törődött a templommal, legalább az utolsó benne lévő értéket megmentettük, mielőtt az valakinek a magángyűjteményébe vagy a színesfém-begyűjtőbe került volna. E néhány (8db) fénykép minden igazságkeresésnél, utólagos panaszkodásnál és kapkodó fejtelenségnél jobban bizonyítja szavaim és döntésem igazát. A kivert kutyát bárki befogadhatja... Hogy a veszett fejszével nem veszett el a nyele, nem az illetékeseknek, nem az egyház-

nak, hanem néhány lelkiismeretes, becsületes embernek köszönhető.

Eddig a templomot feltörték, meggyalázták, a harangok becsületét mi visszaadjuk. Községünk legszebb helyén haranglábat készítettünk nekik. Így azok mindenkié lesznek, s mindenki gyönyörködhet az utolsó komáromi harangöntők munkájában. A harangokat járásunkban készítették, mi megmentettük és rendbe hoztuk, hogy az egész járás közös kincse legyen ezután.

Gondolom - a történetek után - ez így a leghelyesebb, hiszen idő kérdése volt csupán, mikor lopják el a két utolsó értéket is a sokak által már évek óta megcsúfolt templomból, melyet mindenki sorsára hagyott, még a közeli Nagykeszin élő katolikus hívek is, akik a saját házukra néha a kelleténél is nagyobb gondot fordítanak, Isten háza azonban csak most kezdi érdekelni őket, amikor már csak egy kifosztott hombár és nem sokára romhalmaz. Most már ne fájjon a fejük a harangok miatt. Olyan helyre kerültek, ahol nagyobb megbecsülésben lesz részük.

Senkinek nem fáj a misekönyvek és papi ruhák megcsúfolása, a kegyszerek szétrablása, a képek széthasogatása, a szobrok széttörése, az orgona megsemmisítése és az oltár meg a padok lerombolása. Évek óta tudnak erről már sokan, de senki nem mozdította meg még a kisujját sem... Aki eddig hallgatott, az hallgasson továbbra is, a harang viszont szóljon ezután azokhoz, akik ragaszkodnak hozzá!

A harangok eddig voltak rossz helyen. Most végre jó helyen vannak. Kérjük tehát Önöket, hogy bízzák ránk gondozásukat, mert eddig bizonytalan jövőjű

papokra, a vallásos emberekre... S a kegyetlenül mostoha időt mutatta az elhagyott templomocska állapotát!

A háború előtt és közvetlenül utána mindig megtelt hívekkel a szép kis templom. Búgott az orgona, szállt a tömjén füstje és a hívek éneke, akik eljártak ide Nagyesziráról is, mert ott nem volt katolikus templom.

Most azt kellett látnom, hogy itt valami borzalmas dolog történt! A templomot feltörték, a kincseit elrabolták, darabokra zúzták a kis orgonát, a szószéket, a gyóntatószéket, az oltárt, a sekrestye bútorzatát, rárendítették a régi anyakönyvekre, és egyházi könyvekre, papi ruhákra, zászlókra, összeszaggatták a képeket, s közben tüzet gyújtottak belőlük. S mivel az épületet sem tartotta karban senki, beázott a tető, korhadoztak a gerendák...

Ugyanez volt a sorsa a közeli kis katolikus temetőnek. A szomszédságban lévő tanyát egy pozsonyi szlovák vásárolta meg. Annak egyetemista fia nyaranta elhozta ide barátait és azokkal együtt - vandál módon - még a sírköveket is kiforgatták a helyükből...

Néhány évvel később - néprajz és helytörténeti kutatás közben - összeharagultam az aranyosi tanácselnökkel, aki maga és a felesége is a néprajz elkötelezettje volt. (Csallóköz aranyos Érseklél és Komárom között fekszik). Akkor már ismertem az érsekléli templom állapotát, és azt is tudtam, hogy közben legkisebb harangját, a lélekharangot is ellopták tornyából. Megemlítettem ezt a tanácselnöknek, s az javasoltam neki, hogy amíg nem késő, el kellene hozni a megmaradt két harangot, hiszen azok egykori komáromi

harangöntő munkái...

Aranyoson faragnánk neki szép haranglábat, aztán - ünnepeken - megszólaltatnánk az évtizedekre elnémított harangokat... Azt is elmondtam neki, hogy előzőleg már szinte könyörögtem a Komáromi Plébánia Hivatalban, majd a területi múzeumban, hogy mentsük meg legalább a harangokat, ám mindkét helyen megijedtek javaslatomtól. A tanácselnök kicsit elgondolkodott, majd a kezét nyújtotta:

- Tetszik a dolog, elhozzuk a harangokat!

Mi mást is mondhatott volna, hiszen szívvel-lélekkel igaz magyar ember volt. Kerített egy pótkocsis traktort, néhány izmos embert, és már mentünk is a harangokért. Nem írom le, hogy életünkkel játszottunk: az egyik harang kis híján rázuhant a tanácselnökre, meg hogyan töredezték ki lábunk alól a korhadt létrafokok. Végre megálltunk a tanácsház előtt, s az ott álló szlovák csendőr szeme láttára, levittük a harangokat a pincébe.

- Sikerült, pajtás! - kulcsolódott össze kezünk és pillantásunk. Aztán nyugalom volt - egy hétig! ...

Egy hét múlva a nagyszombati fővikárius levelét hozta a posta, s talán nem is csodálkozhatunk azon, hogy egy sovén világban sovénná lett az egyház is. A fővikárius dörgedelmes levelében számon kérte, hogyan merészeltük elrabolni a templom harangjait, amikor azok az egyház tulajdonát képezték. És azonnal írjuk meg neki, hogy ki adott nekünk parancsot arra, hogy a harangokat leszereljük és Aranyosra szállítsuk? Azonnali választ kért, hogy megtehesse a szükséges lépéseket és a harangok visszakerüljenek az eredeti helyükre!...

- Gyorsan, gyorsan - mondta fojtott hangon.

Az oldalsó padokon összeszorulva lehetett csak ülni. Rainer érezte a környező testek ugrásra kész feszültségét és saját testének megfeszült íját. Gyerekkorunk óta várunk, gondolta, órákon és napokon át. Hónapokat és éveket töltünk el baromi türelemmel. Aztán, ha egyszer elhatároztuk magunkat, sürges az idő és mintha egy óriás folyam ragadna magával. Nincs visszaút, nincs kilépés a sorból.

Az átszállásig már csak pár kilométer. Akkor felveszi őket a nagy hússzállító autó és a határig meg se áll már. Ha minden jól megy, hajnalban jugoszláv földön lesznek. Az első faluban Péter vár rá. Khakiszínű rövid kabátjában képzelte el öccsét, amit halászásnál is mindig viselt. Széles arcáról bizakodás fog sugározni, bátyja vállára koppint majd, és a gyerekkorukból valahogy fennmaradt kedvenc köszöntésüket fogja mondani: "Zdravo, i io!" Péter le fogja blattolni a sofőrnek a 14.000 német márkát. Az ma aratni fog: 6.000 márkával többet inkább szál személynként mint amennyit a német kormány a román hatóságoknak fizet minden egyes kitelepülőért. Péterre gondolva melegség önti el Rainert. Amikor alig 17 évesen egy éjjel átszökött a határon, majdnem sírba döntötte gyengeszívú anyjukat. Rövidesen munkát talált Heidelbergben és optimista levelet, csomagokat és azt az ígéretet küldte, hogy Rainernek és a szülőknek segíteni fog a kitelepülésnél. Rainer szívesen megosztott volna valamit Péterrel. Például egy más élet fölötti örömet. De ő semmit se tudott arról az életről. Lehet örülni valaminek, amit nem ismer az ember? Talán meg lehet alkudni vele, el lehet fogadni, mint ahogy ott, az ismeretlenben, idegenként is elfogadják az embert. Bár csak átjutna a

határon! Ha elfogják, legalább 11 évnyi fogház vár rá. Akiket szökés közben elfognak, azokra illegális határátlépés miatt gyors eljárással két évig terjedő börtönbüntetést mérnek ki. Rainer ismerősei között volt olyan, aki a megerősített határőrség csapdájába esett. Szabadulása után ifjúkori barátja, Józsi, mesélt Rainernek egyet-mást a galapi-i börtönéletről, de csak miután megeskette, hogy senkivel se fog beszélni róla. A nagy közös celláról beszélt, ahol erőszakos bűnözők között találta magát. Meg az örökös szárazbabról, amiből táplálékuk állt és ami rövidesen kihatott érzékeny gyomrára és hogy kényerét a cella maffiája szisztematikusan elvette tőle, úgy, hogy tehetetlenül kellett nap mint nap végignéznie teste sorvadását és erejének fogyatkozását. A túlerőben levők örökös erőfitogtatásukban kiverték fogait, meztelen talpai pedig odafagytak a cementpadlóhoz, amikor anyaszült meztelenül a cellalakók libasor-menetében -12°-nál, egyik kézben a törülközővel, a másikban a szappannal a fürdőbe vezették őket. Abban a földi pokolban sokáig elgondolkozhatott Józsi az államhatalom játékában értéktelen tárggyá vált életén.

Jobban mint valaha gyötörte most Rainert a bizonytalanság. Mi vár rá odaát? Hova megy most? Milyen nyereséggel jár majd számára ez a kaland? Vajon nem elbizonytalanodott hajótörött lesz belőle is az idegen partokon? Mikor láthatja Emmát viszont? Fog még Richárd akkor emlékezni rá? Hogy fogja Emma a lealacsonyítás és a nélkülözések éveit túlélni? Alighanem lefokozzák majd munkahelyén, és nem szabad többé a gyárban a munkások fizetését kiszámítania. Talán takarítónőként kell majd dolgoznia és az eddigi kollégák nagy ívben kikerülnek majd, ha jönni látják.

A kinti fémes fény a holdé, most kibúvót talált a felhők között. Rainer látta a

szemközti ablakon, hogy most egy falun haladtak keresztül, Ságon, most a hídon át, ahonnan ő egy évek előtti júniusban fejest ugrott a megáradt folyóba. Ugyanazt az érzést, azt a bizonytalanságtól való félelmet érezte most gyomrában mint akkor, amikor a híd biztos talaja és a folyó sodrása fölött lebegett. De alig egy pillanat múlva már elmerült teste a vízben, úszott és kivágta magát az örvényekből, elérte a partot. Most sokkal tovább tartott a bizonytalanság. És el sem tudta képzelni, mivel tudná magát odaát a partra menekíteni. Most csökkent az autó sebessége, elkarnyarodott balra, ez lesz a parkolóhely, igen, ott áll a hosszú húszállító teherautó, mellette egy férfi, egy lélek se rajta kívül. Csak csomagolóanyag, kísérteties hosszú papírkigyók, amik a fák törzsei köré tekeredtek, és elszórtan kartondobozok. Ez volt a jugoszláv határ előtt a csempészáru átcsomagolóhelye.

- Gyorsan kiszállni - noszogatta a sofőr az embereket. Egymás után sietve leugrottak a kis szállítókosziból, összeszorulva, mint a karámban, álltak a kékes fényben. Mintha féltek volna megmozdulni és egymástól elválni ezen a bizonytalanba vezető úton. Az ember, aki a húszállító mellett állt, közelebb lépett. Farmer nadrágot, pullóvert és fölötte zakót viselt, körszakálla volt és roppant sűrű, bozontos szemöldöke. Rainernek nem tetszett az ember arca. Kemény, zárkózott, kifürkészhetetlen arc volt egy vonással, ami Rainert rejtett szenvedélyre emlékeztette, olyanra, mint amit ő maga is ismert, amitől sikerült megszabadulnia, amikor Emmát megismerte és ami ismét eluralkodott rajta, amikor a dolgok összeomlással fenyegettek körülötte, és amitől hiába próbált szabadulni: az ivástól. A menekülés a szenvedélybe, amikor a problémákat nem tudjuk saját erőnkől megoldani. A szakállast bár-

mire képesnek tartotta. Az ember megszámlolta a fejeket.

- Tizenegy, mondta. Egy hiányzik. Átkozott szarházi. De most már úgyis mindegy. Zakója belső zsebéből összehajtogatott papírdarabot vett elő, kisímitotta és odaszólt az embereknek:

- Most felszólítom a neveket. Sorban bebújtok elöl az autó alatti lyukon keresztül a rejtkehelyre. Mindenki számára van hely, de meg se moccanjatok. Megértettétek? Mindenki tudja, mi fog kockán.

Az autó nyitott ajtajához lépett és az ülésről zseblámpát vett elő, megvilágította vele a papírlapot és felolvasta a neveket. Figyelmetlenül olvasott, eltorzította a neveket, mégis mindenki magára ismert, botorkálva nekifutott, négy kézre ereszkedett, az autó alá bújt, kitapogatta a lyukat, átbújt rajta előbb a fejével, majd a vállával, könyökére támaszkodott, majd felhúzódkodott a szállítókosz aljára. Rainer a negyedik volt, a fiatalember után kuporodott az autó alá, sietteték: "Gyerünk, mozgás, Papa!", patkánynak érezte magát, undorodott a sötét lyuktól, a dicstelen elbújástól, de azt mondta magában: "Most befejeződik a méltóság nélküli élet", összeharapta fogait, valaki kezét nyújtotta neki, testekbe ütközött, hozzájuk nyomódott, más, hozzásimuló testek érintették, egy has, ami derekához nyomódott, térdek, amik térde hajlatába fúrták magukat, nyakszirtje mögött lázas lélegzet fújta. A sötét rejtkehelyen Rainer egyrészt életveszélyben érezte magát, másrészt az volt az érzése, hogy életét menekíti. Egyre szorosabban álltak, még mindig voltak beszállók, Rainer másnak képzelte el a rejtkehelyet, dupla padlózatra gondolt, megtapogatta a közfalat a hűtőkosz felé és a másik oldalon a vezetőfülke falát, 40-50 centiméternyi lehetett a köz. Most már senki se mászott fel, Úristen,

N. László Endre

Az elnémított harangok

ÉRSEKLÉL Nagykeszihez tartozó puszta Komárom vármegye csallóközi járásában (1900) 99 lakossal, régi katolikus templommal, róla nevezetett el a papi nemesi szék, mely az esztergomi érsektől függött, s melyhez rajta kívül Órs, Szilas, még öt falu és puszta tartozott - olvashatjuk Révai Nagy Lexikonának VI. kötetében. A helység onnan kapta a nevét, hogy a Lél (Lehel) nemzetség birtokához tartozott a honfoglalás után. Lakosai beszélték, hogy a történelemből ismert Mányoki-család kapta kárpótlásul a Dunántúlon a török által megszállt birtokáért.

A népes, szép pusztát nekünk gyerekeknek nem öreg temploma tette kedvessé és nevezetessé, hanem a mellette kanyargó Öreg-Duna, s főként a léli sziget: a sziget ősvadona és néhány 800-1000 esztendő mocsári tölgyfája...

1941-től egyik legjobb barátom és "indián testvérem" Almássy Béla volt, a komáromi Majláth Iskola igazgatójának egyik fia (a sok közül). Szép gyümölcsösük és megdézsmálható méhesük volt Érseklélen, s éltek ott rokonaik is. Minden nyáron innét indultunk el "indián" táborunkba, a léli szigetre, ahol azonnal felvettük indián ruháinkat, tollkoronánkat, s levedlettük magunkról a civilizációt, hogy teljes két hónapig "rézbőrűek" lehessünk. Érseklélre csak vasárnap jöttünk be, a misére. Utána pedig a rokonok felpakoltak bennünket mindenféle falusi finomságokkal.

Csodálatos nyarak voltak ezek, életem legszebb vakációi. Csodálatosak voltak még akkor is, amikor megkezdődtek már

a bombázások, mert ott csend és nyugalom volt: hallottuk néha az ősi templom harangjainak szavát...

A "második Trianon" újra államhatárt csinált a mi kedves Dunánkból, Csehszlovákiához csatolta a színmagyar lakosságú Csallóközt. A határövezetben ez idő szerint nem lett volna szabad "indiánkodnunk", de mi csak azért is megtettük, vigyázva arra, hogy még véletlenül se akadjunk össze "a kegyetlen idegen sápadtarcokkal", azaz a zord határőrökkel. Az indián törzs feloszlott, mert több tagját áttelepítették, sokan elköltöztek, s lassan felnövekedtünk - egy idegen hazug világban. Közben eljött a komoly tanulás, majd a munka és a helytállás ideje, de én azért fájo szívvel gyakorta meglátogattam a régi, kedves helyeket a Duna mellett és a szigeten.

Aztán jött az 1965-ös nagy árvíz. Érseklél lakosait elmenekítették. A házakat összedöntötte az árvíz, s végül már nem volt, aki felépítse őket, mert hát "veszélyes helyen" feküdt ez a kis színmagyar település, amelyet végtére is le lehet "radirozni" a térképről. Az áradat csak az ősi templomot kímélte meg.

Én közben megjártam a börtönt, a kényszermunkatábor, múltak az évek és csak később tudtam meg mi is történt ott. Ugyanis feleségemnek, fiamnak beszéltem a léli nyaralásokról, a szigeti táborozásokról, indián kalandjainkról, s így ők is kíváncsiak lettek rá.

Egy szép tavaszi vasárnapon aztán oda kirándultunk.

Inkább ne tettük volna! ... Sírni lett volna kedvem...

Az áradat megkímélte ugyan a templomot, de nem így tették az emberek!... Rossz idő járt akkor a templomokra, a

Kovács István József

Barna töltényhüvely

Vitrinemben hever
egy barnult
töltényhüvely.
elmúltak az évek
- mindig, ha ránézek -
a múltba visszatérek.
Felsajdul a lelkem,
arcom rándulását
tenyerembe rejtem.
'56-nak őszét
soha nem felejtem.

Könnyekkel áztatott
fehér krizantémok,
vérfröcskölte szirmú,
őszi szép virágok,
hősök sírján díszlő
harmatcsillogások.
Tiszták vagytok, szentek,
tündöklő kristályok.

Sok ember elhullott
őszi levelekkel,
októberi széllel,
viharfellegekkel.
Szárnyaszegett országunk,
szabadság leverve,
orosz tankok által
sárba leteperve,
könnyükkel, vérünkkel
Búcsúszom tőletek
sárgult levelekkel.

Barátom halálát,
apám kínlását,
szenvédést és halált
rőttem kopjafára,
csak egyetlen számot:

(56. X. 27.)

véstem rézfalába
a töltényhüvelynek,
örök bizonyásgul
embernek, sebhelynek.
Porba hullt a zászló,
könnyükkel, vérünkkel
búcsúszom tőletek,
sárgult levelekkel.

Kulimár János

Búcsúzás

Ránk tör a
vadul tomboló északi szél,
lépteink üteme
durva köveken ropog.
A réteken nincs már vadvirág,
és a zárt ablakok mögött
haragvó tüzek
lángja lobog.

Végtelen kopárság mindenütt:
amit átleng a búcsú csendje,
és bábeli tornyok dőlnek halomra.
Még együtt járjuk a régi helyeket,
de Te már nem felelsz,
csak a nyüsztető szél felel hangomra.

lesz-e elég levegőnk, talán megfulladunk
majd mint a patkányok az eldugaszolt
lyukban, gondolta, gyűlölet töltötte el az
egész világ, az éjszaka, de főként a sofőr
iránt, aki az autó alatt káromkodott, fojtott
hangon utasításokat adott és nyilván
nem volt ráutalva a rizikó vállalására, egy
láncszem volt az embercsempészek lán-
cában, akik zavaros vizekben halásztak,
csakhogy meggazdagodjanak a kilátástal-
anokon és kétségbeesetteken. Az embe-
rek sok éven át fogják az adósságot
rokonainknak törleszteni. Lehet, hogy új
életkezdésük össze fog roppanni az
adósság súlya alatt. Rainer Emmára gon-
dolt, oly erősen gondolt rá, hogy fájdalom
öntötte el, érezte, hogy izmai remegnek,
szeretett volna elrohanni, a parkolóhe-
lyen keresztülfutni, a holdfényben kiérni
az autósztádára, eltűnni a bokrok között
és a napraforgótáblában. A lyuk elé alul-
ról deszkákat toltak vagy egy csapóajtó
lehetett az, amit a sofőr huzigált és tolt,
aztán becsapódott.

- Most benne vagyunk a zárkában
- mondta egy hátrébb álló férfi és
Raineren hirtelen nagy félelem uralkodott
el, a tizenkettedik utasra gondolt, aki
talán már el is árulta őket a rendőrségen,
nem akart ebben a lyukban, amelyik
csapdájukká válhat, patkányként meghal-
ni, nem akart börtönbe jutni, most tudta,
hogy nem élhetné túl, ha elválasztaná
Emmától, hogy az egész szabadság nem
ér semmit, ha nem oszthatja meg vele. A
szökés utáni vágytól idegének minden
rostja reszketett. A reszketés nem akart
abbamaradni, leküzdhetetlen volt, akár-
csak az utóbbi időben a flaskó után
kinyújtott kezének reszketése. Annyira
erősen összeszorította fogait, hogy
halántékai és fül- meg nyakizmai fájtak,
azután megérezte a könnyeket, amik
arcán, ajkain és nyakán lefutottak. A
kiáltás csukló zokogással, a beteg állapot
szakadatlan, elnyújtott vonításával és

bőgésével szakadt fel torkából, felszakí-
totta száját, gyerekkora óta nem sírt már,
de most nem szégyellte könnyeit, hagyta
őket folyni, észrevette, hogy a beszél-
getés elnémult körülötte és valamikor - a
sofőr még mindig tolt valamit lábaik alatt
- öklei elkezdtek a kocsi falát döngetni,
ritmikusan, behatón, a robaj visszhang-
zott, a sofőr foglalatossága hirtelen
abbamaradt. A többiek, az előtte meg
mögötte állók füleltek, csend lett, csak a
lélegzetvételek váltak lihegőbbé, fűj-
tatóbbá, sietősebbé, Rainer dobolása
erősebb, egyre gyorsabb, kiáltása sür-
gető:

- Kinyitni! - Akkor meghallotta a többi
doboló öklöt, a szűkülő, hörgő hangok
egész kórusát:
- Ki - nyit - ni!

A sofőr kinyitotta a csapóajtót egy resre:
- Mi az, megbolondultatok mind? - kiáltot-
ta fojtottan és be akarta tolni az ajtót, de
lábak zárták el a nyílást, feszültek neki
az ajtónak, ki kellett nyitnia, az első már
leugrottak, most Rainer volt soron, térdre
esett és feltámaszkodott, valaki a hátára
ugrott, legurult róla, majd ő is felemel-
kedett és elfutott, amilyen gyorsan csak
tudott. Nem érdekelte, hányan követik. Az
autósztádára futott, könnyei nem akar-
tak elapadni, örömkönnyei, a megköny-
nyebbülés, a menekülés könnyei voltak.
Most már nem történhetett semmi baj.
Könnyűnek, madárkönyűnek és felsza-
badultnak érezte magát mintha
halálveszedelemből menekült volna.
Mintha szárnyai nőttek volna, úgy
igyekezett a város felé, és valamikor egy
eléje vetődő fényszóró fényére lett
figyelmes, hallotta, hogy egy kocsi lassít
mellette, majd egy hang kérdezte:

- A városba akar menni? Vigyem el!
Amikor Rainer másnap reggel munkába
indult, nem gondolt már a másik orszá-
gra. Az elmúlt éjszaka arcboréne
gyűrődéseibe bújt. Könnyű léptekkel

ment ki az utcára. Úgy érezte magát, mint hosszú betegség után: legyöngülve, de belsőleg szilárdan. Majd csak akad még egy továbbvezető út. Minden nap fog valamit tenni a holnapért. Azért, hogy ne váljon se tettessé, se áldozattá.

Másként is alakulhatott volna. De aligha volt véletlen, hogy a kerítésnél két bőrdzsekis férfi várta és egy autóba tuszkolta. A kocsiajtó becsapódott mögötte.

Mintha patkányfogó kattant volna.

Rudnai Gábor

Koncert

A kórusból kiválik egy hang,
megbicsaklik a harmónia.
Mindig magányosan szárnyal a lélek,
de csak hamisan szabad szólnia.

A többiek? Csak tátogó halak.
Ma este megtörtént a csoda.
Fülkagylókban visszhangzik a tenger,
szirénsziget a csillár korallzátonya.

Tóparton

Szél borzolja a vizet,
a sás zizeg,
borzong a hínár, megbolydult ideg.

Aztán a nádszál sípol.
Hullámhegy, örvény: görcsbe ránt a téboly.
Jön a vihar, és leszakad az égbolt.

Lelkes Miklós

János Vitézke

Taknyosokat tankoknak heccelt.
Mi az, mit halálukkal megnyert?
Az ünneplés? A csengő érem?
Sejtette, hogy kiknek kezében
volt játékszer? No és a nemzet
sem érez bűnöst mikor nemzeti?

János Vitézt, ha olykor játssztok,
óriás csak, - a balgaságtok.
Kiről e vers, - most ki nem mondom:
bőgne a Nagy Szent Tehénotthon!
Csak azt mondom: János Vitézke!
Ezt akartad?! Vagy talán mégse?
Ali Baba fent. S ki a padlón?
S ki az, ki túltett negyven rablón?
Van, aki orráig sem lát ma, -
de egyre jár a szájacskája!

Csillag Tamás

Törvény és illúzió

Kapucnit varr az időre a csend,
Minden öltés egy-egy örökkévaló.
Új világot épít a rend,
A törvény és az illúzió.
Új hazát álmodik a koldus,
Otthont a hontalan,
Menedéket képzelt a vad,
A vadász vajon merre van?
Álmainkban csörren a forint,
A valóságban nő az adóalap,
És jól jegyezd meg, csalni nem szabad,
Mert jön a vadász, a hatalmas ellenőr,
S ha potyázol, filctollával megjelöl,
És ha a határidő lejár,
Behajtja a tartozást a könyörtelen halál...

Pej Erika

Úgy tudnálak szeretni...

Úgy tudnálak szeretni,
ha engednéd feledni
azt, hogy az életem
egy merő véletlen,
s nem más, mint egy végtelen
Fájdalom. És küzdelem.

Úgy tudnálak szeretni,
ha engednéd benned keresni
másik felem,
ha egyáltalán van ilyen,
mert már azt is kétlem,
Hogy létezem. Egyáltalán.

Úgy tudnálak szeretni,
ha engednéd, átölelni
téged szorosán, hogy érezd
ahogy szívem érted vérez,
hisz a tied, nem lehet, soha,
mert az élet mostoha
Hozzám. Nagyon.

Sárközi Árpád

Nehéz lecke

Nehéz lecke a mi leckénk:
Angyalt és Istent is
tisztára mosni!

Megrázkódnak...

Megrázkódnak az utcakövek,
ha rájuk embervér folyik!
Az ember a kőnél is kívültebb?!

Nagy L. Éva

Episztola Faludy Györgyhöz

A Parnasszus hegyén
babérkoszorúkat nyertél.
és Te így a kortársköltők
nagy királya lettél.
Szelíd szavakkal
tereled a lelket,
pedig nem vagy Te
megváltó, sem felkent.
Szavad selyem
mint víztükör,
simogató, kedves.
Villonnak világa is
általad lett teljes.
Égő fároszként
világítasz a vak homályban,
hogy a hajótöröttek
bizton' partot érjenek.
Te azt teszed.,
mit mások csak szeretnének,
mit mások
még nem is remélnek.
Nem túrsz el megadón
béklyót, s bilincset,
birtoklod a szellem szabadságát,
a legnagyobb kincset!